

CÂTEVA

DATINI DE PAȘTI LA ROMÂNI

de

Leonida Bodnarescul

CERNĂUȚI, 1908
SOCIETATEA TIPOGRAFICA BUCOVINEANĂ

EDITURA AUTORULUI

Toate drepturile rezervate.

Închin această lucrare ca semn de deosebită stimă D-Sale D-lui

Dr. Mathias Friedwagner
profesor pentru limbile romanice la universitatea
„Francisco-Iosefină” din Cernăuți.

Autorul.

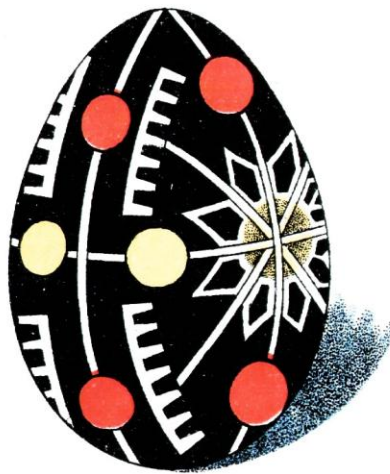
1

2

3

4

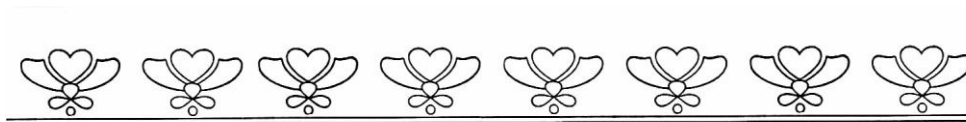

5

6

Tipografia și litogr. E. Karnaschi Cernăuți

„Câte-va datini de Paști la Români”

de

Leonida Bodnareseul

Datinile și obiceiurile din bătrâni încep a dispărea cu vremea. Țăranul trimite astăzi, în multe părți, din proprie inițiativă copiii la școală. Superstițiunea pierde din ce în ce mai mult din importanță și răspândire, și poporul român (mai ales sătenii cari locuiesc în apropierea orașelor) adoptează adeseori portul și deprinderile orășenești.

Am evitat pe cât mi-a fost cu putință să consult literatura respectivă, pentru ca să pot cu atât mai nepreocupat alcătui articolul de față. Inteligența dela sate (preoții, învățătorii, etc.), care e în contact zilnic și direct cu poporul, are prilejul și datoria să descrie viața țăranului în toate amănuntele ei, căci în curând va veni vremea, când aceasta își va schimba cu totul înfățișarea. Doresc ca această modestă lucrare să-i servească drept îndemn. Nu i se cer doar folcloristului în totdeauna disertații pur științifice; e de ajuns, dacă observă și redă în modul cel mai fidel, ce a văzut și ce a auzit.

Lăsatul secului¹

E Sâmbătă. În dosul Carpaților dispar ultimele raze ale soarelui „cu doi dinți” din Februarie.

Să ne închipuim că ne aflăm în odaea cea mare² a unei case țărănești. În sobă pâlpâie focul și trosnesc zdravene despicături de brad. Țăranul, o figură herculană, șede lângă vatră, locul sfințit al casei, își razimă gânditor capul pe mâna dreaptă și povestește despre timpurile bune, de demult. În odaea cea mică stă țărancă lângă un ciubăr și lă³ copiii, unul după altul.

Acest lucru îl săvârșește țărancă dealtminteră în mod foarte conștiincios în fiecare Sâmbătă; cu atât mai mult acum în ultima Sâmbătă a cășlegilor (cârnilegilor), când doar se pregătește să facă lăsatul secului.

Faptul că lespede din gura cuptorului e proaspăt unsă cu lut, se observă numai decăt. Țărancă a gătit toate bucatele, și acum ele stau în cuptor, care e încă ferbinte, fiindcă s'a copt pâne; ea are deasemenea un purcel fript, învâlit în coajă de pâne, ce se curăță de pe friptura trandafirică abia Duminică, cu puțin timp înainte de a se da la masa lăsatului de sec.

În multe case țărănești, Duminică este într'adevăr ziua Domnului, în care nu se lucrează nimic (de pildă, pânea se frânge și nu se taie, de oarece s'ar tăia în trupul Sfintei Duminici⁴, și aceasta ar fi un păcat mare). Duminică merg cu toții la biserică. După ce ies din biserică se întorc acasă, unde așteaptă⁵ să li se întindă masa mult dorită. Țărancă aduce mâncarea pe masă. Bucatele sunt încă calde. Zamă de găină, costițe de porc fierte în perje uscate, friptură de purcel, sarmale (varză umplută cu orez și carne tocată) și plăcinte⁶ bune cu brânză formează prânzul opulent. Începe o benchetuire, care pare să nu se mai

¹ Lăsatul secului – lăsatul săcului – lăsat de săc.

² Casele țărănești au de regulă două odăi, una mai mare (numită aproape pretutindeni „casa cea mare”) și alta mai mică (cămăruță, odăiță).

³ A lă – latinește: lavare – a spăla

⁴ Personificarea Duminiceii

⁵ E un fapt prea cunoscut, că șărani, care merg la biserică, nu mănâncă Duminică demineată nimic, fiindcă voesc să iee mai întâiu *nafură* (naforă), care se împărțește norodului în fiecare Duminică și sărbătoare îndată după încheierea sfintei leturghii.

⁶ Plăcinte, österr. Palatschinken, v. Dr. S. Pușcariu: Etymol. Wörterbuch der rom. Sprache, Heidelberg 1905 p. 116

sfârșească. Crezi că e o întrecere, așa de mult se iuțesc, iar gospodina casei nu lasă să-i scape nici un prilej, ca să îndemne mereu pe meseni. Ea are interes, ca în această zi (în ăst an 4 Martie st. v.) să se consume toate bucatele de carne și de lapte, de vreme ce a doua zi începe postul cel mare, care durează 7 săptămâni întregi, și în post nu se mănâncă nici carne, nici lapte. În această Duminică, ultima a cărnilegilor, Românii dela sate se petrec veselindu-se și chefuind până târziu noaptea⁷.

Postul mare.

Luni, întâia zi de post, e *spolocani* (spolocanie⁸). Cu toate acestea femeia deretică prin casă, iar bărbatul aduce, rând pe rând, părțile constitutive ale stativelor (în Muntenia: războiu) în odaia cea mare și le așează. Se știe, că țărancele ȣes mai cu seamă în postul mare.

Lunia⁹ nu e bine, cum se crede în unele locuri, să înceapă a ȣese. Prin urmare abia Marți se pun nevestele pe ȣesut, și toată mândria lor constă în aceea de a ȣese în cursul postului atâta pânză, cât le trebuiește un an întreg pentru toată casa. În ziua de Paști toți membrii familiei din orice casă se îmbracă cu cămeși nouă; de aceea țărancă și fetele ei se străduiesc a întrebuința toată ghibăcia și iscusința, căci ar dori să se convingă atunci, că cămășile ȣesute și cusute de dânselle sunt cele mai frumoase în tot satul.

La începutul acestui post, ȣăranul pregătește și repară uneltele sale agricole, curăță și așează la îndemână semințele, de vreme ce ceste câteva zile va putea să are și să semene ogoarele sale.

Puțin înainte și după Duminica Floriilor, se lipesc și se văruesc din nou păreții, se spală curat toate blidele, lăițele, scaunele, blidarele, masa, ușele, cercevelele și privazurile fereștilor. Tot cam în acest timp femeile se îngrijesc

⁷ În una și aceeași casă se adună de obicei mai multe familii, adică neamurile mai de aproape, prietenii și vecinii.

⁸ Zi de recreare, în care, mai ales femeile, se cinstesc, cu alte cuvinte: își spală gura de carne; și aceasta o fac după credința lor, ca să crească cânepa.

⁹ Probabil numai în această Luni, fiind spolocaniile. De altfel Luni se începe la sate orice lucru de ispravă. S. Fl. Marian: Sărbătorile la Români, vol. I p. 99.

O fată duce pască la nănași.

să aibă surcele (lemnșoare) roșii, coajă de pădureț, dediță etc. pentru boielele de oue trebuitoare. Își dau însă silință, că chiar de Florii să le posedă, pentru ca și ouele să fie tot așa de frumoase, cum e ziua de Florii, când oamenii ies dela biserică cu mlădițe de salcie (mărțișori) în mâni, bucurându-se, că sărbătorile Paștilor se apropie.

În Joia (Joia mare) săptămânei patimilor gospodinele se apucă de fiert și copt. Deosebită însemnătate dă țărancă paștelor (sing.: pască). Ea face un aluat cu lapte și drojdii și pune într'ânsul mirodenii, șofran și strafide. Paștele au, în cele mai multe cazuri, formă rotundă și sunt înconjurate cu o împletitură de aluat, un feliu de colac, care încadrează brânza îndulcită sau numai sărată, cu care, înainte de a pune paștele în cuptor, se umplu ca de un deget înălțime.

Rezultă deci, că pasca are adeseori forma unei torte (turte). Nu rareori se împodobește pasca la mijloc cu o cruce făcută din aluat numită „crucea Paștilor”, împrejurul căreia se face de obicei o cunună din strafide. Afară de aceasta se frige și un miel. Cu nespusă îngrijire se ocupă sătencele de boirea și încondeierea (închistirea) ouelor.

Ouele roșii.

De unde își are origina datina de a încondeia (a închistri) oue de Paști?

La această întrebare ni se dau mai multe răspunsuri:

1. Odată trăiau 7 surori. Șase din ele și-au găsit perechea, adică: s'au măritat; una a rămas fată. Ea făcea însă ochi dulci bărbatilor celor 6 surori ale ei. Acestea se înverșunară în mânia lor în contra surorii respective într'atâta, încât într'o zi își umplură poalele cu pietre având de gând s'o ucidă. Dar când să pună mâna pe pietre, ca să le asvârlă asupra surorii, pietrele se prefăcură în oue cu fel de fel de culori, cari din care mai frumoase. Aceste oue le plăcură surorilor așa de mult, că nu mai vorî să le arunce. A șaptea soră rămase astfel în viață. Întâmplarea să fi avut loc tocmai în Duminică Paștilor; deaceia poporul, în amintirea ei, face de Paști oue încondeiate.

Încondeierea ouelor.

2. Gând Mântuitorul Christos eră în viață, jidanii l'au bătut cu pietre, cari se transformară în oue roșii.

3. Pe când Iisus Christos eră judecat¹⁰ înaintea lui Pilat, oameni buni de inimă au dăruit oue roșii copiilor judecătorilor și i-au îndemnat, ca să deie dintr'ânsele și părinților lor, pentru ca să-i mai domoliască și să scape în acest mod pe Iisus. În amintirea acestui fapt se încondeiază oue.

4. La Paști se fac oue roșii întru aducerea aminte de sângele nevinovat a lui Christos, vărsat pentru păcatele omenirii.

5. Cele dintăi oue roșii le-a făcut, după cum ne spune o altă legendă, Măria Magdalena pentru a procura bucurie surorilor și rudelor sale. Ea a dat fiecăreia câte un ou, adresându-i cuvintele: „Christos a înviat!” Toate îi răspunseră: „Adevărat, că a înviat!” Aceasta datină s'a păstrat până în zilele noastre.

6. După învierea lui Christos să se fi întâmplat o minune. Apostolii vestiau pretutindeni în orașul Ierusalim, că Mântuitorul lumii a înviat din morți. O precupeață, care vindea oue pe o piață, nu voi să creadă, ci zise: „Pecât de adevărat e faptul, că ouele, ce le vând, nu sunt roșii, pe atât de adevărată este și istoria despre învierea lui Christos”. Încă nu terminase precupeața vorba, când deodată toate ouele, ce le avea în paneraș, se înroșiră ca sângele și din acea clipă a crezut și ea în învierea lui Iisus, iar întru pomenirea întâmplărei se fac în toți anii de Paști oue roșii.

7. Când Simon se duse să-și cultive ogorul, luă în traistă o pâne și câteva oue. Pe drum întâlni pe Mântuitorul. Îi luă crucea de pe umeri și o duse până în dreptul ogorului său. Aici dădu earăși crucea înapoi lui Iisus și se opri să lucreze câmpul său. Dar fiindcă eră obosit și flămând, deslegă traista. Când colo, ce să vadă? În loc de pânea obicinuită găsi în traistă o pască și în locul ouelor albe niște oue roșii de toată frumuseța. Această minune o povesti Simon femeilor sale, le făcu să înțeleagă, că acesta e un semn al ceriului și le sfătui, că

¹⁰ A se vedea în privința aceasta și legenda din Șcheia, publicată de S. Fl. Marian în ziarul: “Deșteptarea”, an XII, Nr. 26 din 10 April 1904.

dela acea dată înainte să facă pentru învierea lui Iisus Christos pască și oue roșii.

Încondeierea ouelor.

Chișița.

Ouele se închistresc cu chișița. Chișița este o uneltă foarte simplă. Ea se compune de regulă dintr'un bețișor, dintr'o bucățică de alamă sau tinichea subțire și din 1 - 3 fire de păr de porc. Alama, de care se servește țărancă în acest scop, e luată adeseori dela o lulea părăsită sau stricată. Această alamă subțire se învârtește împrejurul unui vârf de ac; formându-se dintr'însa o țevișoară (un tubușor). Un capăt al tubușorului e resfirat în formă de raze și fixat de un bețișor pătrat sau rotund. Lungimea tubușorului fixat astfel nu trece peste 1 centimetru. Prin țevișoară se vâără, după trebuință, vr'o două-trei fire de păr de porc, care se leagă, în cele mai multe cazuri, cu ață pe bețișor, întărindu-se totodată mai bine tubușorul de numitul bețișor, care, la rândul său, atinge lungimea de 1 decimetru.

Afară de aceasta se mai întrebuințează la închistrirea ouelor și un pământuf pentru ceară. Acesta e un bețișor rotund, înfășurat la un capăt cu o peticuță, care e legată pe de asupra cu ață. El servește la facerea ouelor punctate. Pentru trăsături mai groase se întrebuințează uneori, în locul chișiței, pene de gâscă.

Atât aceste unelte, cât și ulcelele pentru boiele și ceară, precum și peticele, pe cari se scot ouele din boiele și cu cari apoi se șterg, se întrebuințează și se păstrează din an în an.

Cu toate că uneltele sunt așa de primitive, țărancă română reușește să încondeieze, în modul cel mai artistic, ouele de Paști.

Boiele de oue.

Boielele ce se întrebuintează sunt făcute în cele mai multe cazuri din sucurile plantelor și nu se șterg nici de soare, nici prin spălare¹¹.

Cele mai frumoase boiele galbene se capătă din mlădițe, sau mai bine zis: din coajă de măr, din coji de ceapă, din frunze de dediță, din aior (laptele cânelui). Boiala roșă se obține din coaja pădurețului, iar cea neagră din coajă de arin, etc.

Gălbenelele se fac, muiând mlădițele sau coaja de măr, punând înlăuntru puținică piatră acră și fierbându-le toate la un loc cum se cade. Unele femei nu se mulțămesc numai, că închistresc oue frumoase, ci doresc ca ouele să respândiască și un miros aromatic. Pentru acest scop ele adună înaintea¹² Sfântului Ilie (Sânt-Ilie, sărbătoare care cade la 20 Iulie st. v.) o mulțime de sovârf lat.; *origanum vulgare*), și păstrează această buruiană într'o cămăruță uscată într'un loc, în care să nu pătrundă „nici lumina soarelui, nici sudarea vânturilor, nici fumul focului”, fiind-că de altminteră sovârful n'ar mai mirosi.

În această cămăruță rămâne sovârful până în ziua Floriilor. Acolo se păstrează în același timp și coaja de pădureț. În Duminica Floriilor gospodina ia un ciubăraș nou-nouț, neîntrebuintat încă, pune într'ânsul sovârful, peste sovârf așează apoi coaja de măr și deasupra toarnă apă caldă. În fine, ciubărașul se acopere cu un fund, ca să nu între nimic „necurat” în lăuntru.

Dupăce coaja și sovârful s'au muiat bine, scoate o „fată” sau o femeie curată coaja de măr din ciubăraș, o așează pe o pătură curată și apoi scoate și sovârful muiat, care îl stoarce cu mâinile atâta timp, până când nu mai rămâne aproape de loc suc în buruiană. Apoi așează sovârful astfel muiat într'o catrință, se pune în genunchi și bate cu mâna în suc din ciubăraș (probabil ca să amestece bine fluidul stors din buruiană). În urmă, pune sovârful la fundul ciubărașului și coaja la suprafață și repețește această vrajă de 3 ori pe zi și

¹¹ Osterbräuche bei den Rumänen in den Karpathen der Bukowina von Elias Weslowski. Zeitschrift für österr. Volkskunde, an XI, fasc. 3-4, 1905.

¹² Dacă s'ar adună sovârful mai târziu, se zice “că n'ar mai mirosi așa de tare” (aromatic, asemenea majoranului).

anume: desdeminează înainte de resăritul soarelui, la amezăzi și seara puțin înainte de asfințit. Acest procedeu se îndeplinește riguros din Duminica Floriilor până în Vinerea seacă (Vinerea mare)¹³.

Vineri în săptămâna patimilor fata storce din resputeri coaja de măr și o aruncă, iar sovârful și sucul, ce se găsește în ciubăraș, le pune într'o oală nouă de lut, care n'a mai fost uzată și se așează la foc ca să fiarbă. În această oală fierbe țărâna și ouele, care se îngălbinesc într'un mod surprinzător; această gălbineală dă ouelor și un miros foarte plăcut, aromatic, și de aceea li-s'a lăsat acestor oue fondul galbăn.

Orișicum superstiția joacă aici un rol mare. Mi-am dat multă silință, ca să aflu mai multe în această privință, însă înzădar. Țărâncele sunt foarte neîncrezătoare și neaccesibile; ele n'au voit să-mi comunice absolut nimic nici mie, care-mi trag originea dintr'o familie de țărani și de care prin urmare n'au nevoe a se teme ca de biruri nouă. Am firma credință, că multe sătence se servesc și de anumite formule în vrăjile lor, dar a descoperi aceasta este o adevărată artă. E cunoscut doar faptul, că țărâncele pronunță diferite formule la diferite acțiuni, ce zilnic se repetesc; așa de pildă la alegerea untului:

Bob, bob, mazere,
Sămânță de cânepa,
Șede-o fată ghem pe vatră;
Până mutu drumu trece,
Untișoru se alege.
Bulzișoru untului
Cât căpuțu mutului.
Untu mie, zara ție!
Untu boierilor, zara Maghierilor!

Cu atât mai mult trebuie să susținem, că ele au vr'un farmec și pentru sovârf.

¹³ Ouele de Paști se fac mai cu seamă în Vinerea mare sau seacă. Asemenea oue se pot încondeia numai până la Înălțarea Domnului (Ispas); în câteva sate se fac oue și la Rusalii (Duminica mare). După Rusalii nu se mai fac oue nicăiri.

În anii din urmă, țărancele cumpără, în scop de a prepară boiele roșii, verzi ș. a. niște surceluțe din dughene, cari în scurt se numesc „*bacan*” (în alte locuri: *bacal*), și aceste lemnișoare (surcele) se comandă mai cu seamă din Pernambuco (America de sud).

La fierberea boielelor se întrebuințează numai oale de lut, care servesc exclusiv la acest lucru, păstrându-se din an în an¹⁴.

Să vedem acum, cum se încondeiază (se scriu, se închistresc) ouele de Paști.

În cele mai multe locuri se boiesc oue de găină; nu rareori găsim și oue colorate de pichere (bibilică), de rață, de găscă, de hulubi.

De obicei încep sătencele a încondeia oue în Joia mare sau în Vinerea seacă.

Țăranca pune ceară curată de albine într'o ulcică de lut și o așează pe vatră la foc, ca să se topiască. După ce s'a topit ceara, se pune într'ânsa cam vr'un vârf de cuțit cărbune fin pisat. Aceasta se face în scop, de a se putea mai lesne cunoaște ceara pe ou în timpul încondeierei și boierei.

Mai întâiu se spală și se curăță bine ouele, apoi se usucă și se pun pe marginea vetrei, ca să se încălzească. Deasemenea se așează pe marginea vetrei diferitele oale cu boiele muiate.

Orice ou, care are să fie scris, se fierbe întâiu în culoarea galbănă și apoi se moaie în boiala roșie, neagră, etc.

Ouele fierte în gălbenele se scot afară cu un polonic sau o lingură de lemn și se lasă să steie într'un loc anumit, până ce se usucă.

Acuma, țăranca ia „chișița” într'o mână iar într'alta ține oul încălzit, moaie chișița în ceara topită și pictează pe ou, mânuind chișița întocmai ca condeiul, acele figuri, care trebuie să remănă galbene pe oul isprăvit; după aceea moaie oul în roșele (boia roșie) și după câteva momente îl scoate. Oul e deja peste tot roșu, bineînțeles afară de locurile acoperite de figurile făcute cu ceară.

¹⁴ Același lucru se întâmplă și cu oala, în care s'a fiert grâul la Crăciun.

Dacă e vorba ca oul să fie de pildă despărțit printr'o linie albă în două câmpuri, se trage această linie cu ceară înainte de ce se moaie oul în gălbenele.

După ce stătuse oul $\frac{1}{4}$ ceas în boiaua roșie, se scoate afară și se usucă iarăși la marginea vetrei (în sâtă sau pe pânza sâtei). Acum țărancă scrie cu chișița părțile, sau mai bine zis: suprafețele roșii ale oului și îmbracă locurile, cari au să rămână roșii, cu ceară.

Cât de fine, cât de nesfârșit de subțiri și gingașe trebuie să fie aceste trăsături cu ceară!

Cât de iscusită trebuie să fie țărancă, care n'a învățat nici a scrie¹⁵ nici a desemna, și cu toate acestea se pricepe să tragă niște linii minunat de fine!

Acum se pune oul în negrele și locurile neocupate de ceară devin negre. După ce a stat și aici câteva minute, se scoate oul și ceara se șterge cu o cârpă sau cu câlți la focul de pe vatră. Oul terminat se mai freacă încă cu unt (grăsime, slănină) și se șterge cu o cârpă de lână. Acest ou ar fi în trei culori; cu cât mai multe culori o să aibă, cu atât mai îndelungată e procedura boirii ouelor.

Primul ou boit se face într'o singură culoare, și anume: roșie întunecată (roșu închis). Acest ou se numește „merișor”¹⁶ sau „norocul copiilor”¹⁷.

Ouele roșii sunt în multe părți punctate (picurate) cu „galbăn” sau „negru” (sau oue negre cu galbăn și roșie, etc.) și se numesc „oue picurate” sau „picate”; ouele preste tot roșii sau albastre se numesc „dragostea fetelor”.

Cele mai grele la încondeiere sunt de sigur așa numitele „oue muncite”. O credință generală ne spune, că ar fi păcat să se muncească prea din cale afară ouele de Paști, și din această cauză asemenea oue se găsesc foarte rar.

¹⁵ Copilele cari au urmat cursurile populare, încearcă adeseori să desemneze globul pământesc; marea în acest caz e albastră, pământul însă galben, ecuatorul alb sau negru. Alte copile, la rândul lor, încearcă să desemneze bolta cerească, cu deosebire soarele, luna și stelele. Ouele foarte bine reușite se păstrează mai multă vreme, făcându-li-se niște tortițe de ceară și atârându-le în casa (odaea) cea mare pe pereți sub icoane. Ele servesc apoi ca modele pentru fetele tinere și neexperimentate în închistirea ouelor. Ouele nefierte, însă boite și scrise frumos, se deșeartă prin borticele mici de gălbănuș și albuș, se înșiră până la 9 pe un fir de ață și se atâră de grindă în casă. Ca decorațiune, mai ales pe pereți, servesc și ouele așa numite „hulubi” sau „porumbițe”, adică ouele încondeiate, cărora li se face cap, piciorușe, aripi și coadă din ceară.

¹⁶ Aceste oue cu totul roșii se mai chiamă și mingișoare, așa d. E. În satul Costâna din districtul Sucevei.

Comunicare făcută de domnișoara Elena Berariu.

¹⁷ Vezi G. Coșbuc: Oul roșu.

În cele mai multe cazuri ele se fierb și obțin fundul lor natural alb sau trandafirii și ornamente verzi și albastre. De oare-ce însă boielele nu voiesc să se prindă de oul alb, trebuie deci ca și ele, mai întâi de toate, să fie date în gălbenele; este prin urmare de neapărată necesitate a muia fiecare ou în gălbenele; adesiunea culorilor ce sunt încă de adaus pe ou se ridică prin aceasta.

Ouele muncite pretind o îngrijire cu totul deosebită din partea femeii sau a fetei, care le încondeiază, și reclamă îndoit, ba și întreit atâta timp cât celelalte oue. Se văd adeseori pe același ou câte 5 până la 7 culori, și fondul e totuși alb.

În acest scop se iau huște din borș¹⁸, care se întrebuințează ca și zărul pentru a curăți, după trebuință, boielele de pe oul muncit, așa că, după ce e isprăvit, oul are iarăși fundul natural, alb.

Nespus de greu se aplică, la încondeiere, printre celelalte culori culoarea verde, albastră și violetă. Aproape fiecare țarancă se pricepe să încondeieze oue; cu toate acestea sunt în fiecare sat, femei meștere fără pereche, cari realizează și un câștig din încondeierea ouelor, și acest câștig îl obțin în cele mai multe sate „în natură”. O asemenea meșteră este d. e. nevasta Ileana a lui Dimitrie Leontie Dubău din comuna Tereblecea, care a oferit serviciile sale și comisariatului expozițiunii române din București.

Multe din aceste sătence afirmă, ca ouele capătă pete, în caz, când cineva intră supărat în odaie în timpul încondeierii sau când vre una din rudele lor din sat a murit. Unele sătence ascund ouele, când le scot din boiele, de vreme ce susțin, că privirile ochilor curioși (ochilor răi) fac ca ouele să se păteze; altele rostesc înaintea de începerea încondeierii niște vorbe, care desigur au făcut parte din vrăjile și farmecile de demult și au lăsat chiar versificate (rimate); astăzi însă par a fi numai niște expresii simple, ca: „într'un noroc”, „doamne ajută”, „facă'se oul, cum are să fie”, etc.

¹⁸ Borșul se umple cu tărâțe de grâu sau de secară. După câteva zile se acrește, iar acreala aceasta se toarnă în zeamă, fie de carne, fie numai de legume, obținând ast-fel „borșul” românesc, care e așa de gustos, și care nu lipsește nici odată din casa șăranului român.

De asemenea rostește săteanca care închistrește oue, și cuvintele: „Că o să moară cineva, nu vreau să știu de loc; știu numai, că florile mele de pe oue au să fie frumoase, curate, mândre și minunate”.

În unele sate țărancă face pe primul ou încondeiat o cruciuliță și pronunță: „Dumnezeu să-mi ajute să le închistresc, și să ajung (ca) să le mănânc. Amin !”.

În sfârșit ar fi încă de adaus, că ouele încondeiate se numesc, oue roșii”, fără să se țină seama de combinațiunea culorilor, ba ce e și mai mult, ele se numesc „roșii” și atunci, când sunt boite peste tot verde sau albastru.

E bine să notăm aici, că după credința poporului se pot încondeia oue numai până la Ispas (Înălțarea Domnului).

Ornamentele ouelor și clasificarea lor.

E caracteristic faptul, că cele mai multe ornamente au numiri. Dar ar fi o trudă zadarnică, dacă cineva ar voi să încerce a adună și descrie toate ornamentele în mod complet. De întrebă pe o femeie, de unde a luat izvodul, ea răspunde : „Le încondeiem din gând!”.

Ce e drept, găsim izvoade și figuri tipice, cari se reproduc în fiecare an, însă fantazia bogată a sătencelor cuprinde în jocul ei atâta spațiu, în cât e cu neputință a colecta absolut toate producțiunile ei. Ori și cum, țin să clasific desenele și motivele cele mai des întrebuințate în următoarele serii:

Seria I: Regnul animal.

Adese ori se găsesc pe ouele încondeiate figuri nostime de animale, la a căror privire te crezi transportat în vechiul Egipt, unde, la tot pasul, întâlnim asemenea animale pe monumente. Figurile unor animale, găsite pe oue, prezintă niște forme cam necioplite; alte animale sunt redade aproape în mod natural. În conformitate cu ceea ce reprezintă, se dă fiecărui izvod numele său, așa: unuia musca, altuia peștele, unui al treilea caprele, cucoșul, calul ș. a. m. d. Țărancele iau în genere din domeniul naturei toate motivele pentru încondeiere

și orice soi de industrie. Astfel găsim pe lângă chipurile animalelor pomenite mai sus, și următoarele: albina, broasca, racul, porumbița, grierul, zmeul, rața, șarpele, melcul, păianjenul ș. m. a.; afară de acestea se mai desemnează și numai membre din corpurile animalelor ca: unghia caprei, laba găștei, creasta și gâtul cucoșului, urechile iepurelui, coarnele cerbului, picioarele cocostârcului (berzei), coada rândunicei, coada racului, dinții leului, gura broaștei, pana corbului, ochiul boului, etc.

II. Seria motivelor vegetale.

Plantele au, după cum e și natural, - de vreme ce se desemnează mai ușor - un rol foarte important în încondeierea ouelor. Frunzele arborilor și pomilor, florile, precum și plantele folositoare, ba chiar înșiși fructele oferă sătencelor numeroase motive. Astfel aflăm pe oue: frunza bradului, frunza stejarului, frunza de mesteacăn, frunza de salcie (răchită), vâscul¹⁹, floarea mărului, florile de păr, frunza trifoiului, calcea (călinica), garofa, ghiocelul, cioboțica cucului, hemeiul, frunza de fragi (căpșune), păpădia²⁰, miezul de nucă, păstăile (păstărilor), fie de mazăre, fasole, linte etc, spicul grâului, orzului, tufa (copăcelul), creanga ș. m. a.

De asemenea se mai găsesc pe oue flori fantastice, între cari numim „floarea domnească”.

III. Seria uneltelor.

Încondeietoarele, sau mai bine zis: femeile cari închistresc oue, folosesc ca motive și diferite unelte casnice și de câmp, ale căror contururi sunt ușor de prins și reprodus, așa: grebla, lopata, hârlețul, sapa, vârtelnița, roata carului, roata morii, violina (scripca), butoiașul (fedeleșul), furculița, secerea, furca de tors, fierul plugului, cârja (câța) ciobanului, scara, oala legată, clopoțelul, etc.

¹⁹ Plantă ce crește pe unii copaci. E cunoscut mai cu seamă „cleiul de vâsc”.

²⁰ În unele părți ale Bucovinei păpădia se numește și „talpa ginei”.

Se înțelege de sine, că nici aici nu poate fi vorba de a complectă toate combinațiile.

IV. Seria ornamentelor industriale.

Multe oue prezintă motive luate din industria casnică așa după cum putem avea prilejul zilnic a le vedea printre articolele respective ale casei țărănești. Cu toate că credem de datorie a lăsa descrierea lor mai amănunțită în sama unei dame, găsim cu cale a aminti, că încondeietoarele se servesc, și în ce privește această serie, de motivele ce îi stau imediat la dispoziție; așa spre pildă există oue, cari se numesc „48 de cline”. Clinul ce se formează la croirea cămeșelor servește sătencei drept motiv de încondeiare, și fiind că vorbim despre cămașă, constatăm aici, că sunt anumite ornamente pentru mâneci, ornamente cari dau mânecilor numirile: „mâneci costeșete” sau „mâneci sucite”, cari și ele, se aplică la încondeierea ouelor.

V. Diverse.

Pe ouele încondeiate aflăm, ici și colo, figuri, cari cu greu ne-ar permite să le înșirăm într'una din precedentele 4 serii. Asemenea figuri sunt: desagii și brâul popei, degețelele, încolâcitura cubelcului, calea rătăcită (numită astfel fiindcă figurile respective nu îngăduiesc a se cunoaște, nici unde au început, nici unde s'au sfârșit).

Trebue să remarcăm cu deosebire faptul, că fiecare țarancă încondeiază cel puțin pe un ou „crucea Paștelor”, care și ea la rândul ei, e făcută pe ouele de Paști în diferite chipuri. Un ou, care pare să fie încondeiat de o mână artistică ne arată d. e. o frumoasă „cruce a Pastelor”, la a cărei ambe capete se află figuri de îngeri.

Noaptea învierii.

Un sat situat în minunata vale a Sucevii! Sclipitoare ca argintul se perindează undele bătrânului râu; trec murmurând și duc cu dânsese sute și mii de coaje (găoci) de oue, ce le-au aruncat țărancele, pentru ca să plece plutind în țara legendară a Rocmanilor²¹ și să le vestească și lor sărbătorile Paștilor.

De pretutindenii suntem înconjurați de liniște idilică; nici un vânt nu adie și luna „stăpâna nopții”, își revarsă blânda sa lumină asupra pământului. Pe străzi nici un suflet de om; și numai rareori se aud, pe ici și colo, pașii vr'unui călător întârziat, care se grăbește să ajungă la sinul alor săi, pentru ca să serbeze înălțătorea sărbătoare a învierii.

Iată, deodată se observă, jur-împrejur, pe dealuri și coline, flăcări puternice; sunt focurile de veghiare, cari în unele sate se aprind și ard în tot cursul nopții. Dar nu numai dealurile, ci și văile sunt luminate de focuri vesele.

Împrejurul focurilor se văd chipuri de oameni, care șed roată și-și istorisesc evenimentul din viața lui Iisus după sfânta scriptură a noului testament. Flăcăii și băeții sar pe deasupra focului²², pentru ca vrăjitoarele și fermecătoarele să n'aibă nici o putere asupra lor. Astfel s'au păstrat, în parte sub haina creștinismului, fragmente de-ale păgânismului până în zilele noastre și vor dăinui - fie chiar poate sub formă alterată - încă multă vreme. Oamenii noștri dela țară zic: „Așa au apucat părinții din părinți, moșii din strămoși până în al șeptelea neam și așa vom ținea și noi, câtă vreme vom trăi”.

²¹ Cojile de oue roșii se aruncă în genere, în timpul Paștelor, pe ape curgătoare. Rocmanii (Rachmanii), Blăjini ar fi, după credința țaranului român, un popor, care ar locui în orient, și anume în apropierea Ierusalimului. Ei ar fi foarte buni la inimă și ar posti 8 săptămâni întregi, pentru care fapt ar fi foarte plăcuți lui Dumnezeu; dacă n'ar fi Blăjini (oamenii blajini), pe lume, Dumnezeu de mult ar fi distrus-o.

După altă versiune, Rocmanii trăiesc de obicei lângă mare ca marinari și, fiindcă n'au relații decât cu păgânii, n'ar avea, de unde să știe, când au să serbeze Paștile, dacă multele coji de oue ce vin plutind pe apă nu le-ar anunța sosirea serbătorilor Învierii.

O altă legendă susține, că micuții Rocmani sunt așa de săraci, încât nu-și permit niciodată să manânce oue. Prind însă cojile de oue, aruncate de sătence, curăță pielea ce se găsește pe partea din lăuntru a cojilor și o pun în bucatele lor, „ca să se înfrupte măcar cu asta”.

Nu mai puțin răspândită e și versiunea, după care Rocmanii ar fi un popor ce ar trăi sub orice apă, ar prinde în timpul nopții cojile și le-ar mânca, bucurându-se de venirea Paștelor.

După altă legendă ar urmă, că Rocmanii să fie niște pitici, cari ar serba Paștile cu 45 de zile mai târziu de cât noi. Din rămășițele aflate într'o coajă de ou s'ar sătura 12 Rocmani. Vezi și: Elena Niculiță-Voronca și credințele poporului român, Cernăuți 1903, p. 348 și urm.

²² În unele locuri, focurile acestea nu se fac în noaptea Învierii, ci în seara ajunului sfântului Gheorghe. Datina aceasta pare să fie o remășiță din timpul închinărilor focului.

Aceste străji (vigilii) se țin și în apropierea bisericilor și Româniile fac în noaptea spre Paști pe de o parte din cauză, că și la mormântul lui Iisus Christos au fost puse străji, iar pe de altă parte, pentru a nu scăpa prilejul asistării la marea solemnitate a Învierii Domnului.

În timp ce focurile ard, țărâna pregătește blidul. Într'un coșuleț, ciubăraș sau într'un castron așează tot ce dorește să i-se sfințească și anume: 2 paști, mai multe oue curățite și încondeiate²³ (îndeosebi oue închistrite cu crucea Paștilor), o bucățică de slănină, brânză, unt, hrean²⁴, iarbă mare²⁵, usturoiu²⁶, toaie²⁷, mac, odolean²⁸, o huscă de sare, leuștean²⁹, tămâie³⁰, apoi busuioc³¹, cârpa³², cu care s'au șters ouele roșite și în sfârșit o lumânare³³.

De vreme ce și spălarea în dimineața învierii are rostul său deosebit, voi încercă să o descriu în cele ce urmează: Într'un lighean se pune un ou roșu, în unele locuri două, și o monedă de argint. Deasupra se toarnă apă proaspătă (neîncepută), adusă chiar atunci dela fântână. Toți ai casei se spală, rând pe rând, dându-și fiecare cu oul cel roșu peste obraz și zicând: „Să fiu sănătos (sănătoasă), și obrazul să-mi fie roșu ca oul; toți să mă dorească și să mă aștepte așa cum sunt așteptate ouele roșii de Paști; să fiu iubit (iubită) ca ouele în zilele Paștilor”. După aceea luând piesa de argint în mână și dând cu dânsa deasemenea peste față zice: „Să fiu mândru (mândră) și curat (curată) ca

²³ Cojile ouelor sfințite se păstrează. Cu dânsle se afumă bolnavii. În acest scop bolnavul se învâlește în plapomă, din creștet până în tălpi, iar jos între picioare i se pune o ulcică cu cărbuni aprinși, peste cari se toarnă cojile amintite. Fumul produs de aceste să fie, după cum se crede, vindecător pentru boala de friguri, pentru bolnavii de urechi, pentru deochiați, speriați ș. a. m. d.

²⁴ Hreanul nu servește numai la mâncare, ci se întrebuințează și ca medicament. După ce îl aduce sfințit acasă, sâteanca îl pune de regulă iarăși în pământ. Și dacă se întâmplă, că se îmbolnăvește vr'o oaie, se taie hreanul sfințit în bucățele mărunțele și se amestecă în mâncarea ce i se dă.

²⁵ Se amestecă de regulă în hrana ce să dă vacilor în scop ca să se obțină mai mult lapte dela dânsle.

²⁶ Cu usturoiul sfințit se freacă adese ori întreg corpul bolnavului.

²⁷ Lat aconitum. Se întrebuințează de asemenea ca medicament.

²⁸ Odoleanul se întrebuințează ca leac pentru copii speriați.

²⁹ Lat. levisticum. Rădăcina leușteanului se pisează mărunț și se dă vitelor bolnave în mâncare.

³⁰ În caz de cumpene grele (furtuni mari) se aprinde în casele țăranilor tămâie dela Paști, fie pentru a domoli, fie pentru a întoarce furtuna. Nu arare ori se aprinde și se afumă cu tămâie bolnavii. Comunicare făcută de domnișoara Eufrosina Simota.

³¹ În blidul de Paști se pune de obicei tot sau câte-va fire din busuiocul, care a mai fost sfințit și la bobotează.

³² Chiar și cârpei (petice) acesteia i se atribue mare putere de vindecare, mai ales când cineva suferă de urechi, dar numai puțin și la alte boale.

³³ Lumânarea dela Paști se păstrează din an în an, ba une ori și câte 7 ani. Și ori de câte ori teritoriul unei comune e amenințat de grindină, țăranțele aprind această lumânare împreună cu tămâia, despre care am pomenit mai sus, ca să întoarcă piatra.

argintul”. Fetele mai adaug și cuvintele: „Să trec la joc (dans) din mână în mână ca și banul: să fiu ușoară ca cojile de oue, cari trec plutind pe apă”. Multe sătence spun, că deaceea își dau cu oul pe față, fiindcă ar dori, ca fața să li fie totdeauna netedă și ferită de coșuri și de orice soi de bubulițe. În unele sate se pune în lighean și o crenguță de busuioc. Se zice, că acei ce se spală cu dânsul, o fac aceasta în dorința de a ajunge să fie onorați, precum e onorat busuiocul.

După aceea, îmbracă toți cămeși nouă și cele mai bune haine și pornesc, având fiecare câte o lumânare mare, la biserică. Blidul îl duce însuși țăranul, stăpânul casei și capul familiei.

Îndată după miezul nopții, în unele comuni între orele 2 și 4 se oficiază în mod impunător sfânta Înviere a Domnului. Cu evanghelia și crucea în mână stângă, cu o lumânare mare în cea dreaptă, iese preotul din biserică în urma podoabelor (praporelor, crucilor, șfeșnicilor, felinarelor, etc.), însoțit de cantor (dascăl) și urmat de tot satul, cu lumânări aprinse în mâni și încunjură de trei ori biserica. Întreaga procesiune se oprește dinaintea uși de intrare, care, deși nu formal, e totuși închisă, conform uzului. După o scurtă rugăciune preotul anunță cu glas tare, deschizând (împingând) cu crucea ușa: „Christos a înviat!” Urmează imediat imnul solemn obicinuit. Toate clopotele sună, săcălușurile³⁴ bubuiesc, și de pe fețele radioase ale miilor de oameni se poate ceti acea bucurie fără prihană, care caracterizează numai pe adevărații credincioși. Intrând iarăși cu toții în biserică, asistă la sfânta liturghie cu mare luare aminte. După liturghie, preotul sfințește pasca în curtea bisericii. Cu acest prilej, sătenii se așează în două rânduri împrejurul bisericii, iar preotul trece printre dânșii sfințând pasca, ouele și toate ce se găsesc în blidurile lor. După îndeplinirea actului sfințirii, parochul urează tuturor poporenilor: „Sărbători fericite”, și pronunță încă odată cu voace tare: „Christos a înviat!” Ca la comandă, în mod hotărât și demn, răspund mii de glasuri: „Adevărat c'a înviat!”

³⁴ În unele sate se duc câțiva bărbați pe la râuri, și așteaptă până ce resună cea dintâi descărcătură de săcăluș, ce anunță învierea. În acea clipă se aruncă în apă și se scaldă, crezând a fi în acest mod la adăpost de ori ce boală.

Numaidecât se desfac rândurile; un blid după altul e ridicat de pe iarbă, și veseli se grăbesc toți spre sălașurile lor.

Duminica Paștilor.

Întorși dela biserică, se așează toți ai casei la masă gustând mai întâi din ouele și pasca sfințită. După ce își pun stomachul bine la cale cu bucate așa de mult dorite după 7 săptămâni de post și închină, unul în sănătatea altuia, câte un păhăruț de băuturică, gospodarul ca capul familiei ia două ouă roșite, dă unul din ele credincioasei sale soții și zicând: „Christos a înviat!”, la care ea dă răspunsul cunoscut, o invită să ciocnească cu cuvintele: „Hai să ciocnim oue, ca să ajungem și la anul Paști frumoase, iar după moarte să ne vedem iarăși în ceriu”.

Acesta este începutul adevăratei veselii. Gospodarul ține oul cu partea ascuțită (capul) în sus, iar gospodina lovește cu oul ei în lărbă. A cui ou se strică mai curând, acela va muri mai întâi; astfel e credința, care dă prilej la multe glume. Acuma vine rândul la ciocnit și celorlalți membri ai familiei. Cu bucurie neprefăcută ciocnesc unii cu alții, și acela al cărui ou se sparge, trebuie să-1 predea drept câștig tovarășului (cu care a ciocnit).

Ciocnirea ouelor își ajunge însă culmea după amiază în curtea bisericii, când se adună poporenii la vecernie³⁵. Dreptul de a lovi sau a ciocni (în) oul tovarășului îl are totdeauna acel ce este mai mare de ani (de vârstă). La întrebarea, pentru ce toți ciocnesc, căpătăm de regulă răspunsul aproape unanim „ca să ne revedem în lumea cealaltă”.

După credința poporului e bine de ținut minte, cu cine ai ciocnit întâi, căci, dacă din întâmplare te rătăcești în vr'o pădure, n'ai decât să-ți amintești, cu cine ai ciocnit întâiașdată la Paști, și numaidecât găsești drumul, pe care ai venit.

Ciocnirea ouelor din ograda bisericii, înainte și după vecernie, se deosebește de ciocnirea (ciocnitul) din familie prin faptul, că aici în cele mai

³⁵ Vecernia obicinuită în Duminica Paștilor se mai numește și „a doua înviere a Domnului”.

multe cazuri ciocnește tineretul. Înainte de ciocnire se încearcă, ori de sunt ouele „tari”.

Așa de pildă, un flăcău, care voiește să ciocniască cu o fată, încearcă oul ei, lovindu-l încetișor de frunte; iar fata încearcă oul flăcăului în dinți, ceea ce nu-i poate fi decât de folos, deoarece ea își arată cu această ocazie flăcăului, care o adoră, frumoșii dinți albi ce strălucesc ca mărgăritarele.

„Fa, Ileană, hai să ciocnim”, se adresează flăcăul Costan fetei, „ca să ne vedem și noi în cealaltă lume”; iar ea îi răspunde: „Dar tu ai oue tari ca ferul, nu cumva sunt de pichere!” - „O, nu”, replică băetanul, „îs de puicuță”³⁶.

Pretutindeni risete, glume și veselie. Clopotele nu mai conțin de a dângăni mereu, iar ciocanașele bat, fără întrerupere, în toaca din clopotniță. Astfel, repede și pe nesimțite, trece Duminica Paștilor.

Lunia Paștilor.

Tocmai așa precum își așteaptă o copilă la cel dintăiu bal, cu sufletul plin de senzații, dansatorul, care cu o zi înainte a angajat-o la un dans, și cu care, - ea știe prea bine, - nu va dansa desigur numai un singur joc, tot așa așteaptă și felele dela sate, ca luni după Paști să vie *la udat* băetanii cunoscuți sau măcar vre unul sau doi, cari li vin adesea în casă. Așteptarea Savetei³⁷ se realizează, căci desdemineată vine Gheorghită³⁸, feciorul vecinului, și salută pe toți cu vorbele: „Christos a înviat!”³⁹. Apoi flăcăul zice, că i-ar fi sete, și scoate cu o ulcică din cofă apă, pe care o varsă imediat, fie în fața, fie pe gâtul fetei, rostind următoarele cuvinte: Să-ți fie inima curată ca apa! Apa să te ferească de ori ce boală și tot lucrul să-ți meargă ca din apă!” Pentru aceasta, băielanul primește 4 -10 oue roșii și e găzduit prietenește.

Dacă însă nu vine nime la udat, fata e tristă. Această datină nu e răspândită în toate satele; acolo însă, unde e cunoscută, udă apoi în Marția Paștilor fetele pe flăcăi, însă cu deosebirea că ele nu intră prin case, ci numai

³⁶ Vorba „puicuță” înseamnă și „drăguță”, prin urmare răspunsul șiretului flăcău are două înțelesuri.

³⁷ Saveta = Veta = Lisaveta = Elisaveta

³⁸ Gheorghită, Ghiță diminutiv dela Gheorghe.

³⁹ Salutarea: „Christos a înviat” se obicinuește până la Înălțarea Domnului.

ocazional pun mâna pe ulcica cu apă pentru a-i împrôsca. Se înțelege că ele nu primesc nimica sau cel mult câte 1 - 2 oue din partea flăcăului udat.

Se ciocnesc chiar și ouele date și primite pentru udat. Dar de notat este, că Luni după Paști se ciocnește nu numai cu capul (vârful) oului, ca în ziua de Paști, ci și cu partea opusă, dosul (husca) oului. Marți, a treia zi după Paști, se ciocnește și cu coasta oului - datină, care se practică în multe sate, și care și-ar avea explicarea doar în faptul, că Mântuitorul a fost împuns cu lancea în coastă⁴⁰.

Cultul morților în timpul Paștilor.

E caracteristic faptul, că poporul român se gândește chiar și în cea mai mare bucurie la cei morți. În unele comune s'a păstrat datina, că în Duminica Paștilor, imediat după înviere, se aprind lumânări pe morminte⁴¹ și că familiile celor morți se așează după sfințirea paștei pe mormintele respective și mănâncă, ca și când ar voi să demonstreze că și în această mare sărbătoare sunt cu toții uniți în gând cu fericiții reposați.

Acest lucru se explică de altfel și prin împrejurarea, că mulți țărani au câte două, ba chiar și mai multe ore de mers până la biserică, așa că nu li-ajunge vremea să se ducă dela biserică acasă, pentru ca să se întoarcă la timp și să asiste la vecernia, care are loc între oarele 3 și 4 după amiază.

În alte sate se practică cultul morților în măsură mult mai mare, și anume în Lunia Paștilor. Mormintele se acopăr cu covoare, lăicere și fețe de mese. Pe aceste se întinde o masă în toată regula, așezându-se mai multe străchini, - fie după numărul morților, fie după bogăția țăranului -, iar în mijloc pe groapă se pun câteva paști, în cari se înfîg lumânări aprinse. Printre paști și străchini se găsesc ulcele umplute cu vin de mere (must); bine înțeles că ouele roșii nu pot nici aici să lipsească. Familiile stau împrejurul mormintelor și așteaptă pe preot, care după terminarea liturgiei cetește rugăciuni pentru morți și stropește toate

⁴⁰ În privința altor petreceri a se consulta: „Elena Niculiță-Voronca, Datinele și credințele poporului român.

⁴¹ În sate cimitirele se află adeseori lângă biserică, fiind plantate cu pomi. În timpul din urmă, țințirul se face, ce e drept conform legii sanitare, afară din sat.

Cutul morților

mormintele cu aghiazmă. Pentru preot sarcina aceasta este grea, de vreme ce trebuie să umble dela un mormânt la altul, să se oprească la fiecare, să facă rugăciunile necesare și să cetească pomelnicul familiei respective. Cantorul însoțește pe preot cântând responsurile cuvenite la rugăciunile amintite mai sus.

Îndatăce părintele sufletesc al satului a dat ultima binecuvântare mormântului, familia respectivă se așează jos și pomenind cu regrete sincere pe cei morți mănâncă și împărtășesc vin, oue, pască, precum și celalte bucate, la neamuri, cunoscuți, ba în sfârșit și la cerșitori, cari se adună în număr mare în comunele, unde e datina aceasta, pentru a-și umplea sacii, cari îi aduc negreșit pentru asemenea prilejuri.

Spre seară se stâng lumânările, se iau lăiecerile și fețele de masă de pe morminte și sătenii își îndreaptă pașii spre casă mulțumiți în gândul lor, că și-au îndeplinit o datorie pioasă.

Această datină a praznicului din Lunia Paștilor este încă una din multele dovezi, că poporul român e înzestrat cu sentimente nobile.

Vizitele în timpul Paștilor.

În ziua întâia de Paști nu se fac de obicei vizite; fiecare dorește să fie acasă între ai săi. A doua zi însă și a treia zi, îndată ce preotul a terminat serviciul divin, umblă sătenii „cu pască” unii la alții. Însurăței cu deosebire sunt obligați a se duce la nași (nănași), la socri, la părinți, la frații și surorile mai mari, etc.

Urând sărbători vesele, ei predau în mod solemn paștele și ouele aduse, legate într'un tulpă. Acest dar se compune din 4 - 6 paști, puse una peste alta, și din 6 - 12 oue încondeiate. Gazda îi primește în mod cordial, ospătându-i

cum se cuvine, iar la plecare li dă, și ea, 2 - 4 paști⁴², precum și câteva oue, ca dar din partea sa.

În ziua proximă urmează întoarcerea vizitei, cinstindu-se și ospătându-se în voe bună și dorindu-și spor și noroc în toate. Tinerii petrec pe bătrâni până la poartă, ba uneori până chiar acasă, și nu rareori îi auzi cântând cântece de bucurie după pofa inimei vesele și chiuind, de resună satul în lung și lat.

Așa petrece țăranul român, care dealtminteră e atât de serios, frumoasele sărbători ale Paștilor.

Nota. Lucrarea de față a apărut în limba germană în primăvara anului 1906, deci cu un an înainte de lucrarea d-lui Al. Tzigara Samureaș despre „Ouăle de paști” tipărită în „Convorbiri literare” (April 1907). Împlinesc la locul acesta o dătorință foarte plăcută mulțămindu-i din adâncul inimei d-lui Mihai I. Ionescu, profesor la școala comercială din Iași, pentru bunăvoința cu care m'a ajutat la traducerea în românește a lucrării din vorbă și spun mulțămită sinceră foștilor mei elevi dela pedagogie, mai ales domnișoarei Elisaveta Drob din Capucodrulei și d-lui Teodosie Moldovan, învățător din Rădăuți, cari mi-au îmbogățit materialul și colecția de oue roșii expusă la expoziția generală română din București 1906 și donată de mine muzeului național de acolo.

⁴² Aceasta datină își trage originea din vremile străvechi, când gospodăriile erau departe una de alta, cale chiar de câteva ceasuri, și când vizitatorii aveau într'adevăr nevoie de oarecare gustare pe drum.

Adaosul I.

Vrajă pentru o vacă, căreia i s'a luat mana.⁴³

Când dă o vacă puțin lapte, iese numaidecât vorba: „i s'a luat laptele” sau „i s'a luat mana” sau „vaca e vrăjită”. În acest caz se trimite după o „femeie care știe” să facă și să desfacă diferite farmece, și i-se plătește, pentru ca, folosindu-se de meșteșugul său, să aducă vacii mana înapoi, adică ca vaca să dea din nou mult lapte.

Femeia știutoare ia fața de masă, cu care s'a acoperit masa la Crăciun, o întinde pe o masă, toarnă pe dânsa 9X9, deci 81 grămăgioare de tărâțe de grâu și zice :

Voi de 9 ori câte 9 de voi!

Eu vă sorocesc cu pâine și cu sare

Și cu dulceața florilor!

Voi s'o sorociți pe „Florica”⁴⁴

Cu dulceață și cu mană!

Pe când fermecătoarea rostește aceste cuvinte, ea amestecă tărâțele cu câteva fire de mac, zahăr, sare și slănină, cari au fost sfințite la Paști, apoi stropește tărâțele cu aghiazmă (păstrată dela trei Boboteze), mai pune într'ânsele încă câteva frunze de teiu, cari au fost sfințite la Duminica Mare, și nafură din Duminica Floriilor. După aceea face cu mânele și cu un topor printre grămăgioarele de tărâțe cruci, măturând apoi întregul amestec cu cârpa, cu care s'au șters ouele de Paști, în covata, în care s'a frământat pasca și rostește următoarea vrajă:

„O fost „Florica” grasă și frumoasă,

Și când o mers în cale în cărare⁴⁵,

⁴³ De vreme ce această vrajă pretinde că mai ales bucatele amestecate cu tărâțe să fie sfințite odată cu pasca la Paști, cred că nu e rău, dacă o public aici.

⁴⁴ E cunoscut, că poporul dă și vacilor felurite nume, ca: Florica, Joiana, Rujana, Bălaea, Marțolea, etc.

⁴⁵ Aduce întru câțva aminte de vechia aliterațiune.

I-o eșit „fermecătoare”
Cu farmecele 'n sin
Și cu secerele 'n mâni,
Dulceața, mana i-o luat
Și i-a lăsat numai zăru,
Să nu piară vițelu.
Florica a prins a se căina
Și a se văieră
Cu glas mare până 'n ceriu,
Cu răsunet pe sub ceriu.
Nime 'n lume n'a văzut-o,
Nime 'n lume n'a auzit-o,
Numai „Maica Domnului”
Din poarta „Raiului”;
Ea sfântului Petru-a poroncit,
El scară de aur a slobozit.
Maica Domnului pe scară când se scoboră
Cătră Florica din gura așa zicea:
„O bojă Florică, ce te vaieri,
Ce te caieni ?”
- „Da, eu cum nu m'oiu văieră,
Cum nu m'oiu căină
C'am fost grasă și frumoasă,
Și când am eșit în cale, în cărare,
A venit o fărâncătoare
Cu farmecele 'n sin,
Cu secerile 'n mâni,
Dulceața, mana mi-o luat.
Și-a lăsat numai zăru,
Să nu piară vițelu.”

- „Taci. Florică, nu mai plânge,
Că 'n toată lumea m'oiu duce,
Dulceața, mana ți-oiu cătă
Și Dumitale 'napoi ți-oiu dà.
De-a fi în cămară lăcătuită.
De-a fi în pădure rătăcită,
De-a fi în câmp cu flori adormită,
De-acolo ți-oiu aduce-o
Și ți-oiu pune-o 'n tărățele ieste.
La fântâna lui Iordan te-oiu duce,
De trei ori te-oiu cufunda,
De trei ori îi înnotă,
Bună mană-i căpătă;
La izvor cu groșcior⁴⁶,
La fântâna cu smântână,
La părau cu untu.
Pe acolo te-oiu purta.
Toate 'napoi le-i capătă.
Și de astăzi 'nainte smântână să se 'ndulcească,
Untu să se 'mbulzească
Dulce ca mierea
Și galbăn ca turta cea de ceară,
Prisne curat de Dumnezeu dat,
Cu a nimărui amestecat.

Această vrajă se rostește de 9 ori; la sfârșit fărâncatoarea suflă de 9 ori asupra tărățelor, pentru ca tot răul să dispară, și face 3 cruci cu mâna peste tărățe. Apoi acopere covată, ia o oală nouă, neîntrebuințată de loc sau o strachină, bine înțeles și aceasta nouă, merge la o moară și acolo prinde, fie în oală, fie în strachină, picăturile (stropii) de apă, cari cad de pe roata morii, sau

⁴⁶ Laptele bun al unei vaci bune e grosuț, de aici probabil cuvântul „groșcior”.

se duce la un izvor și scoate de 3 ori după olaltă apă. ținând oala departe de sine⁴⁷. Pe drum spre izvor și îndărăpt n'are voe să se uite înapoi, nici să vorbească, nici măcar să privească pe cineva.

Sosind acasă, alungă pe toți din casă afară, deschide ușile și fereștile, pentru ca să iasă toate duchurile rele. În fine ia toporul (în alte locuri cuțitul), se pune în genunchi, ia oala în mână și, luând de pe vatră cărbuni aprinși cu toporul și aruncându-i în oala, unde se stâng sfârâind pronunță următorul descântec, făcând din când în când cu toporul semnul crucei asupra oalei:

9 eu nu descânt 9!

Eu descânt pocitura

Și rahna cea mare

Și de deochiu

De pe capul Florichii

De pe gura Florichii

De pe limba Florichii

De pe ochii Florichii

De pe spatele Florichii

De pe pânțelele Florichii

De pe pulpa Florichii

De pe țâțele Florichii

De pe picioarele Florichii

De pe coada Florichii

După aceasta repeteste vrăjitoarea această vrajă încă de 8 ori schimbând numai cifrele versului întâilea: 7 ... 7, 8 ... 8, 6 ... 6, 5 ... 5, 3 ... 3, 4 ... 4, 2 ... 2, 1 ... 1; în urmă zice: nici unul. Apoi i le dă vrăjitoarea vacii tărâțele vrăjite și-o spală cu apa vrăjită dela cap până'n coadă; cu asta se sfârșește vraja.

⁴⁷ Ca să îndepărteze tot ce-i rău, tot ce-i necurat.

Adaosul II.

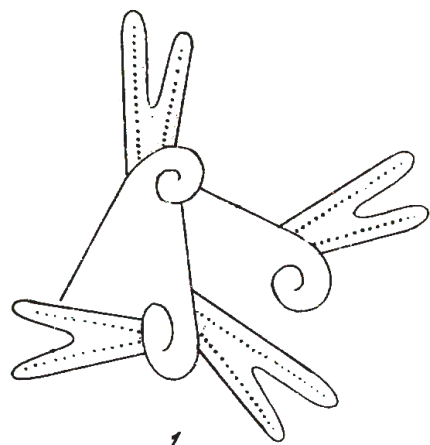
Explicarea figurelor (Tab. I.-IV).

1. Ca o vârtelniță.	22. - 24. Crucea Paștilor.
2. Floare în forma crucii.	25. Sălcioară.
3. Floare domnească.	26. Răchițică.
4. Pomișor.	27. Răchițică de vazoncă.
5. Degetuțe.	28. Frunza părului.
6. Rotiță.	29. Frunza de frăguțe.
7. Vârtelniță.	30. Vârtelnița.
8. Ca o vârtelniță.	31. Ursitoarea
9. Sâmburele nucii.	32. Ruja.
10. Grebla.	33. Călinar (calendula).
11. Furca.	34. Frunza mărului.
12. Secerea.	35. Mesteacăn.
13. - 15. Floarea domnească.	36. Cobelciul.
16. Crenguțe	37. - 38. Crucea Paștilor.
17. - 18. Pomișor.	39. Hemeiul.
19. Crenguțe și degețele.	40. - 41. Figuri fantastice.
20. Spicul orzului.	42. Laba găștii.
21. Floarea fără crăcșor.	43. - 47. Facerea chișiței.

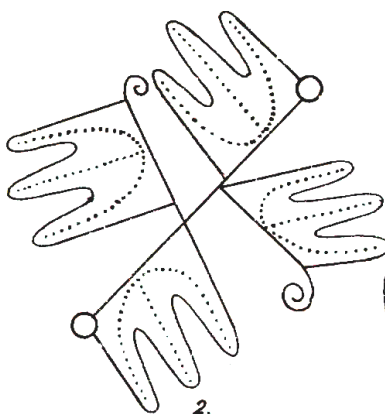
Tabla colorată.

1. Peștele.	4. Steaua și grebla.
2. Turma de capre.	5. Flori în ulcică.
3. Crucea Paștilor.	6. Balerca.

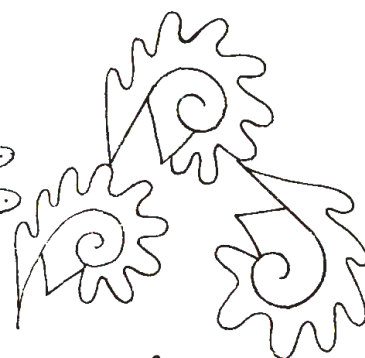

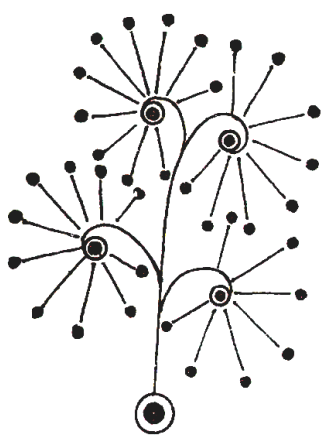
1.

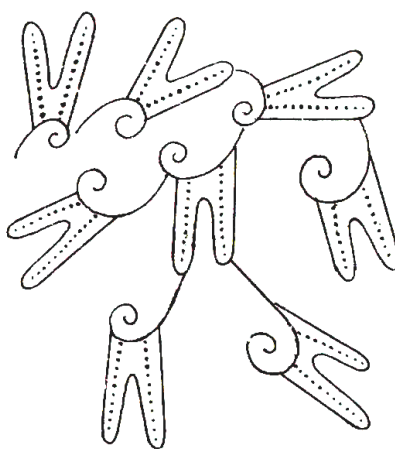
2.

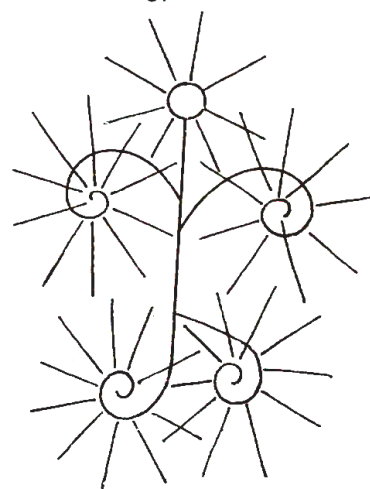
3.

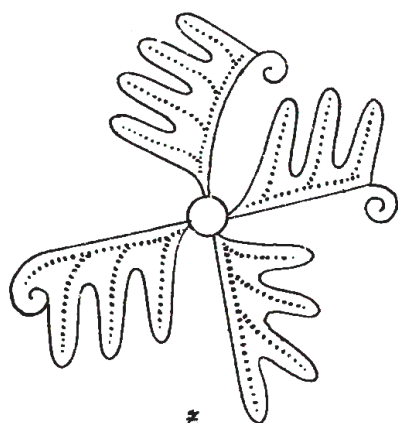
4.

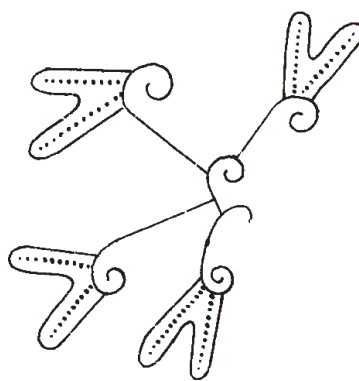
5.

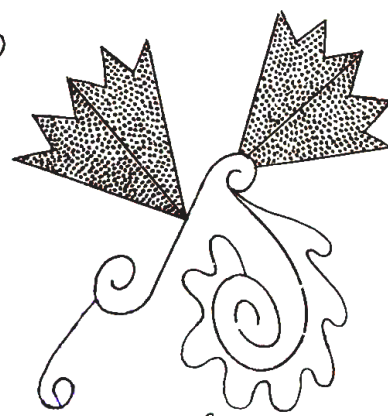
6.

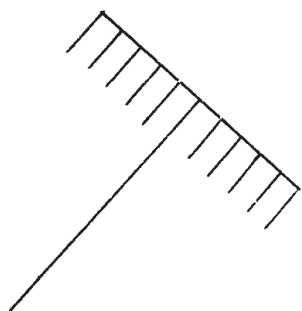
7.

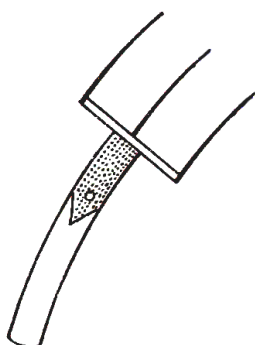
8.

9.

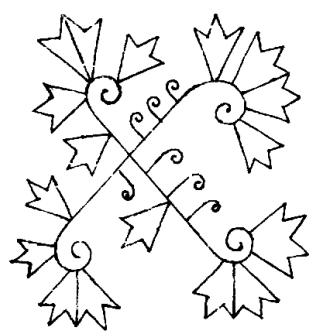
10.

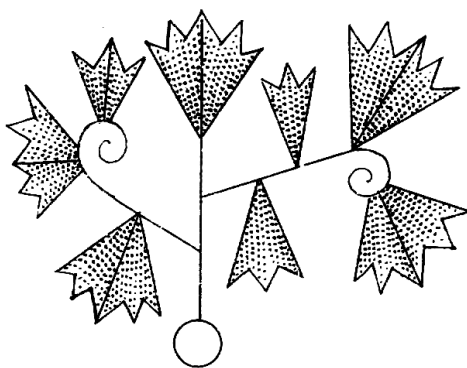
11.

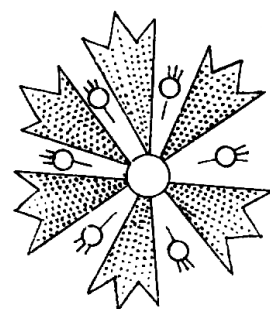
12.

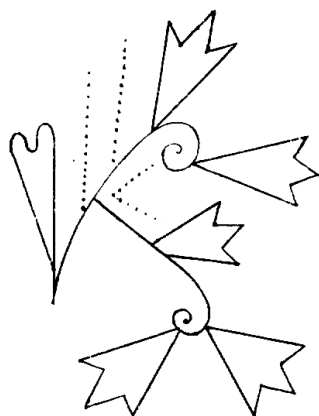
13.

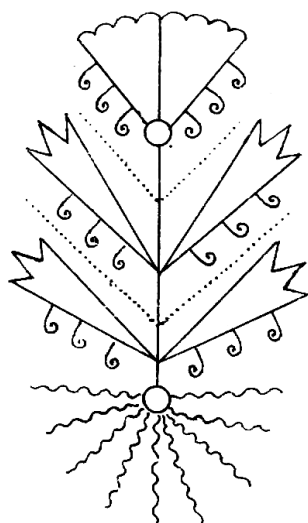
14.

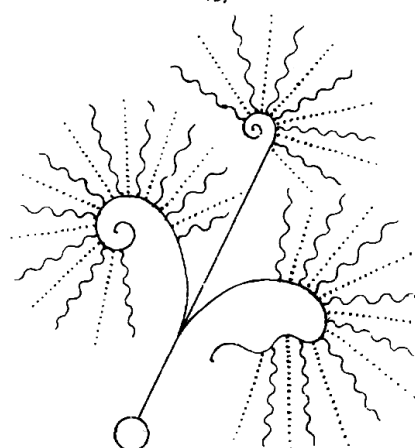
15.

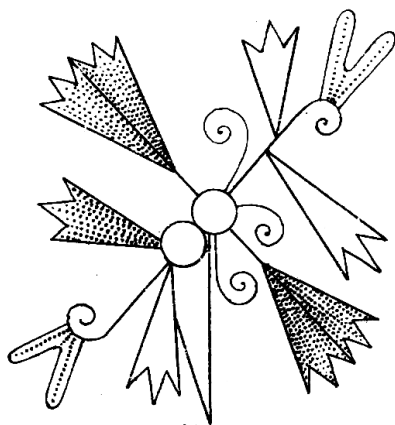
16.

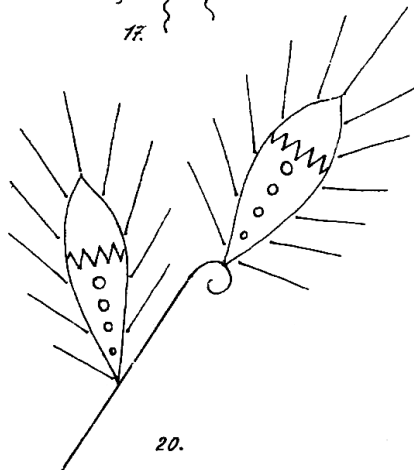
17.

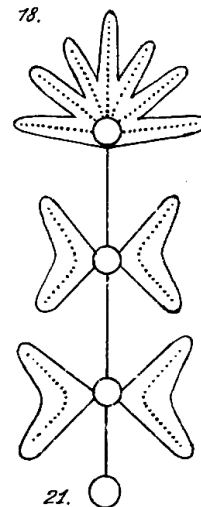
18.

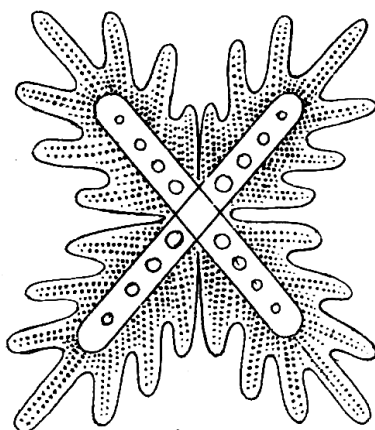
19.

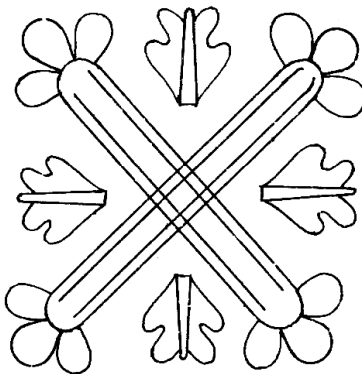
20.

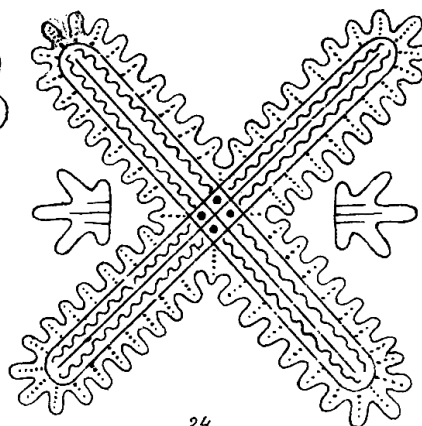
21.

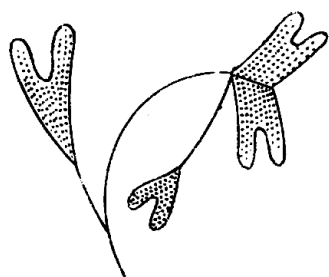
22.

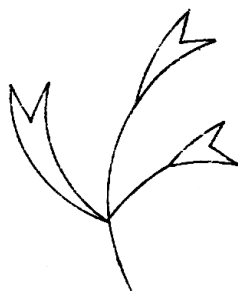
23.

24.

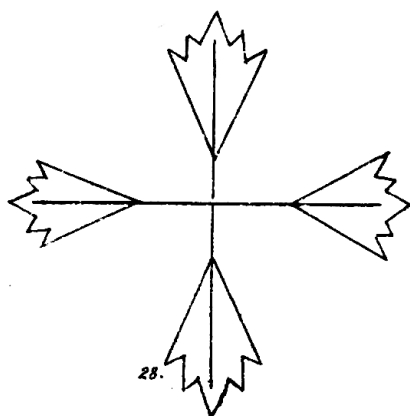
25.

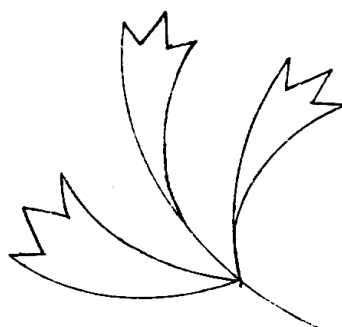
26.

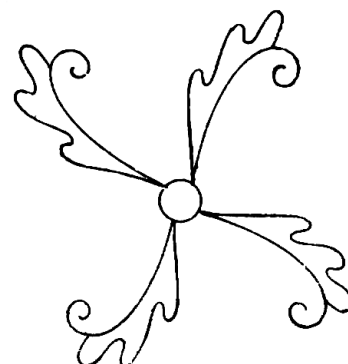
27.

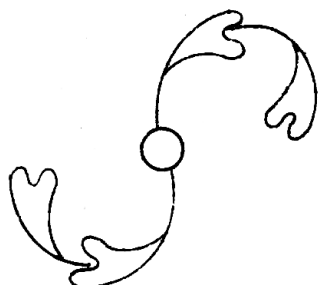
28.

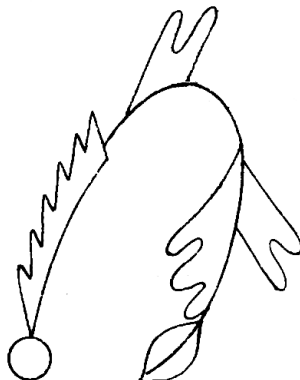
29.

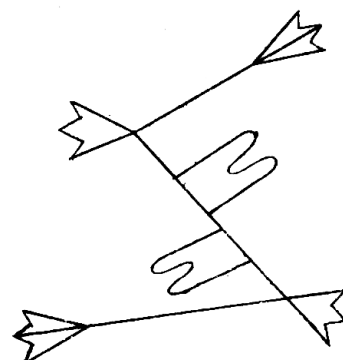
30.

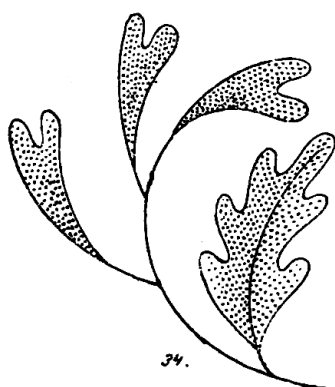
31.

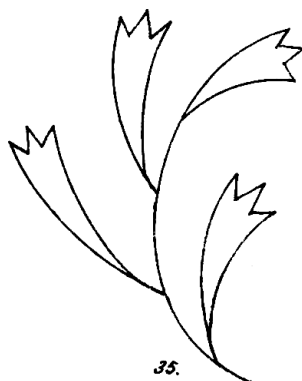
32.

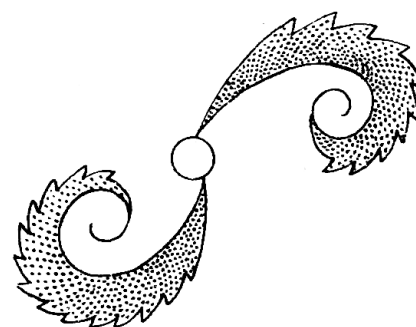
33.

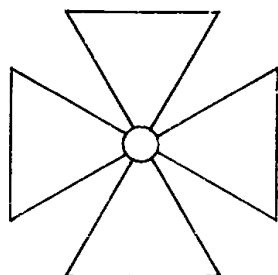
34.

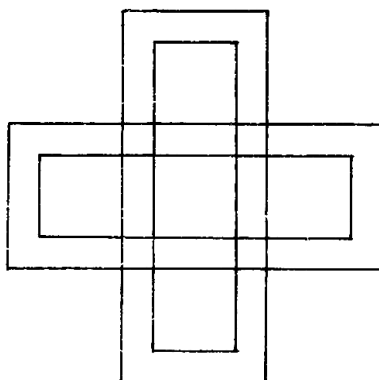
35.

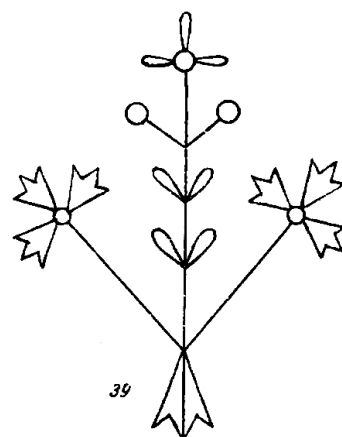
36.

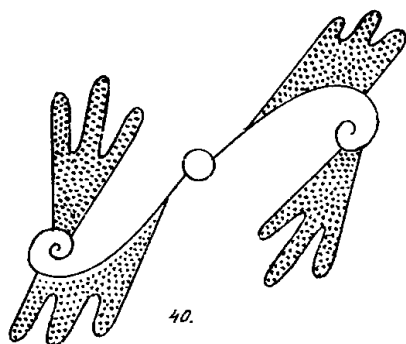
37.

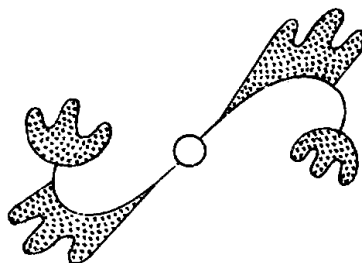
38.

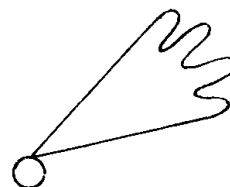
39

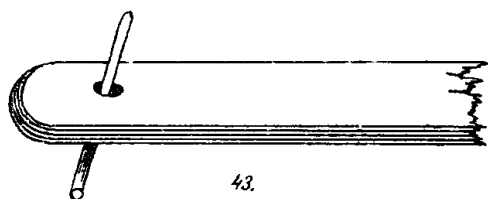
40.

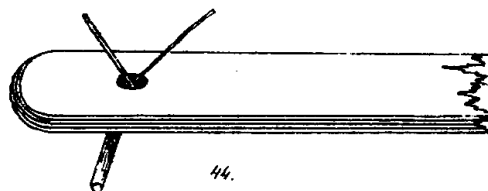
41.

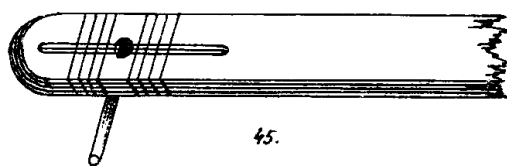
42.

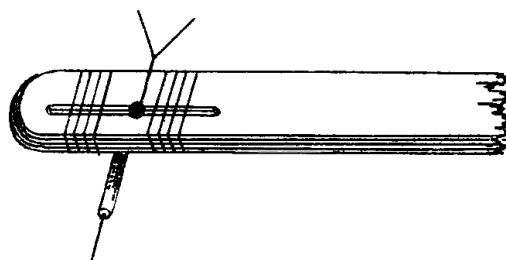
43.

44.

45.

46.

